

บทความวิชาการ : เรื่องเล่าจากวังเวียง : ทูทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว¹

ARTICLE : A NARRATIVE FROM VANG VIENG : SOCIAL AND CULTURAL CAPITAL
IN TOURISM AREA

บงกช เจนชัยภูมิ²

BONGKOT JANCHAIYAPHUM

กীরติพร จุตะวิริยะ³, จักรพันธ์ ชัดชุมแสง⁴

KEERATIPORN JUTAVIRIYA, JAGGAPUN CADCHUMSAENG

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองวังเวียง ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งใน สปป.ลาว อธิบายผ่านเรื่องเล่าของคนในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตที่ต้องเผชิญกับความทันสมัยในระบบทุนนิยม เรื่องเล่าผ่านชีวิตคนในพื้นที่ทำให้พบว่า ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในเมืองวังเวียงมีความเข้มแข็งอยู่มาก ทุนทางสังคมที่เข้มแข็งเกิดจากระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เรียนรู้จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักหวงแหนในพื้นที่ของตน โดยมีระบบการรวมกลุ่มเพื่อจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ด้านทุนทางวัฒนธรรมมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากเมืองวังเวียงเป็นเมืองท่องเที่ยวและพักผ่อนตากอากาศ ดังนั้นจึงมีนักท่องเที่ยวต่างชาติต่างวัฒนธรรมเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านได้ใช้พื้นที่ของวัดธาตุซึ่งเป็นวัดกลางบ้านเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน การสร้างความคุ้นเคยอย่างค่อยเป็นค่อยไปในพื้นที่ทางวัฒนธรรมและความศรัทธาต่อพื้นที่วัดธาตุ จึงเป็นการเรียนรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดได้ด้วยการรับรู้หรือการสั่งเท่านั้น แต่เป็นศิลปะแห่งการคิดและการดำรงชีวิตของชาวบ้านในเมืองวังเวียง สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดพลังทางวัฒนธรรมที่ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในกระแสทุนนิยม

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม, ทุนทางวัฒนธรรม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชาวบ้านในพื้นที่ท่องเที่ยวบ้านสะหว่าง เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ของ บงกช เจนชัยภูมิ ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² อาจารย์ประจำหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู วิทยาลัยสันตพล
E-mail: :bongkot340@gmail.com

^{3,4} อาจารย์ประจำและนักวิจัย ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

Through stories narrated by native peoples, their articles aims to discuss on social and cultural capital in Vang Vieng, one of major tourist areas in Lao PDR, to understand ways of life in the face of modern capitalism. This article suggests that social and cultural found in Vang Vieng has arisen in the middle of relationships among local peoples by means of collective use of resources for interdependency and tenancy in their community space. In terms of cultural capital, “Wat That”, the most important village temple, has been viewed as the soul of the community. The making of gradual familiarity in the cultural space as well as a strong faith in Wat That, therefore, is a learning that not only reflects the art of thinking, but also portrays ways of living in Vang Vieng. These are cultural forces that lead to the existence and continuation of community in the backdrop of changes in the capitalist world.

Keywords: Social capital, Cultural capital

บทนำ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนาม สปป.ลาว เป็นประเทศในภูมิภาค กลุ่มน้ำโขง ที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากมีทุนทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ ขึ้นภายใต้กรอบนโยบาย Visit Lao Year ในปี ค.ศ.1999-2000² เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวใน สปป.ลาว มากขึ้น และพยายามสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ภายในท้องถิ่น อีกทั้งเปิดตลาดให้กับต่างประเทศได้เข้ามาลงทุนในกิจการบางชนิด รวมถึงการนำเอาฐานทรัพยากรที่มีอยู่มาสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทำให้ในระยะหลัง สปป.ลาว เกิดการพัฒนาเชิงโครงสร้างพื้นฐานอย่างมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวที่ถูกสร้างผ่านวาทกรรมการพัฒนาที่มีอำนาจรัฐเป็นแรงกระตุ้น

² ในบทความนี้ ใช้วิธีการอ้างอิงปีตามที่ สปป.ลาว ใช้ในปัจจุบัน คือ ปี ค.ศ. เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูล หากเป็นการอ้างอิงจากการศึกษาของผู้อื่น จะคงรูปแบบการเขียนเดิมของแต่ละงานไว้

มักทำให้ผลของการพัฒนาไม่เป็นไปตามที่ชาวบ้านคาดหวัง ภายใต้กระบวนการดังกล่าว พื้นที่ในชุมชนที่เคยเป็นทรัพยากรของคนในชุมชนกลับกลายเป็นพื้นที่ในการบริโภคสำหรับ “คนนอก” ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของภาครัฐหรือบุคคลภายนอก จึงเป็นเรื่องของการเข้ามาช่วงชิงต่อรองทางอำนาจทั้งในเชิงรูปธรรมและสัญลักษณ์ เพื่อให้ตนสามารถเข้าไปดำเนินการในพื้นที่นั้นๆ ได้อย่างถูกต้องและแลดูชอบธรรม สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคนในชุมชน ประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่ถูกศึกษากันมาก เกี่ยวกับชุมชนตกเป็นเหยื่อของการท่องเที่ยว กล่าวคือ หลายพื้นที่ท่องเที่ยวเอื้อประโยชน์ให้กับนักลงทุนบางกลุ่ม รายได้ที่คาดว่าจะเพิ่มมากขึ้นให้กับชาวบ้าน กลับได้มาจากค่าจ้างแรงงานเพียงน้อยนิด งานศึกษาหลายชิ้นให้ความสนใจศึกษาในประเด็นการจัดการท่องเที่ยวและผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวใน สปป.ลาว (พุทธรักษ์ พิจิตร, 2545; องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว, 2545; รัชนิ เอื้อไพโรจน์กิจ, 2547) งานส่วนใหญ่พูดถึงผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวและการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจากข้อมูลทุติยภูมิและนำผลมาวิเคราะห์ออกมาในรูปแบบนโยบายระดับประเทศ ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับมหภาคและมองไม่เห็นภาพของชุมชนอย่างแท้จริง อีกทั้งยังพบว่าหลายพื้นที่เมื่อเกิดการท่องเที่ยวขึ้น กลับทำให้ชุมชนสูญเสียวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือการถูกกลืน

กินทางวัฒนธรรมไป แต่ในบทความนี้ยากชี้ให้เห็นถึง “พลังของชุมชน” ในพื้นที่เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ซึ่งมีการจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากผลทางอ้อมจากการอนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชนในอดีต และชุมชนนำมาดัดแปลงให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับตัวเอง ถึงแม้จะมีทุนขนาดใหญ่จากภายนอกเข้ามาจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน อีกทั้งพื้นที่ในชุมชนยังคลาคล่ำไปด้วยนักท่องเที่ยวต่างชาติต่างวัฒนธรรม แต่พลังทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งทำให้เมืองวังเวียงยังคงความเป็นเมืองที่อบอุ่นไปด้วยกลิ่นอายวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งการพัฒนา บทความนี้ต้องการนำเสนอให้เห็นว่าแท้จริงแล้วชุมชนไม่ได้ตกเป็นเหยื่อของการท่องเที่ยวและชาวบ้านไม่ได้เป็นผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว แต่มีกระบวนการจัดการตัวเองผ่านการใช้งบประมาณทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมต่อสู้ต่อรองกับอำนาจทุนใหญ่ ซึ่งจะชี้ให้เห็นพลังทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของเมืองวังเวียงที่ทำให้ชุมชนยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ความเข้มแข็งและความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชนทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน

ทุนทางสังคมในบริบทการท่องเที่ยว

เมืองวังเวียง สปป.ลาว

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา งานศึกษาของนักวิชาการทางด้านมานุษยวิทยาว่าด้วยการท่องเที่ยว มีการศึกษาอย่างแพร่หลาย ยก สันตสมบัติ (2544: 201) ได้กล่าวถึงงานของ MacCannell (1976), Greenwood (1977), Nash (1977) และ Cohen (1988) พบว่านักวิชาการเหล่านี้เริ่มให้ความสนใจและตั้งคำถามเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการทำลายวัฒนธรรมอย่างแท้จริง งานเหล่านี้มองว่าวัฒนธรรมมีใช้อยู่ปรกติของการพัฒนา วัฒนธรรมมิใช่สิ่งแน่นอนตายตัวและสืบทอดมาแต่ในอดีต ในทางตรงกันข้ามวัฒนธรรมมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยน และเป็นสิ่งที่มนุษย์สรรค์สร้างขึ้น ดังนั้นในปัจจุบันปัญหาของการพัฒนาจึงไม่ได้อยู่ที่ว่าวัฒนธรรมนั้นคิด

วางแผนการพัฒนา แต่ปัญหากลับมาจาก “คนนอก” ซึ่งพยายามเอาวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นมาสร้างเป็นสินค้าอย่างขาดจิตสำนึก ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยน้ำมือจากคนภายนอก

ดังจะเห็นได้จากการเข้ามาของระบบทุนนิยมเสรีพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้การท่องเที่ยวแพร่กระจายอย่างรวดเร็วใน สปป.ลาว เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองวัฒนธรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงจากวิถีดั้งเดิมไปสู่การบริโภคเพื่อความทันสมัย (กิริติพร จูตะวิริยะและคณะ, 2554: 62) ก่อให้เกิดการไหลเวียนของเงินตราและการเคลื่อนย้ายของผู้คนในตลาดการท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของรายได้ภายในประเทศที่เกิดจากธุรกิจท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวดูเป็นธุรกิจที่สวยงามและสร้างรายได้สำคัญให้กับรัฐ ซึ่งหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน กลุ่มทุน หรือแม้แต่คนในชุมชนเองมองข้ามผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจที่สวยงามนี้ไป หากมองย้อนกลับมายังพื้นที่เมืองวังเวียง สปป.ลาว ภาพการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัตจากหมู่บ้านที่ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์หาของป่าเพื่อดำรงชีพ เปลี่ยนแปลงไปสู่พื้นที่แห่งการท่องเที่ยว แม้การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเมืองวังเวียงจะยังใช้ภาพแม่น้ำโขงและทิวเขาในการนำเสนอทุนทางนิเวศวัฒนธรรมความเป็นเมืองวังเวียง แต่ในความเป็นจริงเมืองวังเวียงกลับเต็มไปด้วยความทันสมัย ภาพนักท่องเที่ยวสวมบิกินี เดินสูบบุหรี่ และดื่มแอลกอฮอล์ มีให้เห็นอยู่ทั่วไปในเมือง หลายครั้งที่อิทธิพลของการท่องเที่ยวสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยไม่ตั้งใจหรือเป็นไปด้วยภาวะแห่งการจำยอม แต่ด้วยความเข้มแข็งของรัฐและความร่วมมือจากชาวบ้าน ทำให้เมืองวังเวียงยังคงความเป็นชุมชนที่แน่นแฟ้นและโดดเด่นไปด้วยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ชาวบ้านตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบต่อตนเองและชุมชน ในส่วนของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยส่งเสริมการนำที่ดินบริเวณที่มีทิวทัศน์สวยงามมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายและ

ผลสำเร็จในด้านเศรษฐกิจและเน้นความมั่นคงด้านการเมือง และความเป็นระเบียบทางด้านสังคมและคุณลักษณะ สิ่งแวดล้อมของชุมชน จะเห็นได้ว่าแม้ สปป.ลาว จะมีความ ต้องการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวมากเพียงใด แต่สิ่ง สำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนกับนิเวศวัฒนธรรม อย่างสมดุล โดยไม่มองข้ามในมิติทางสังคมและ สภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นทุนดั้งเดิมของผู้คนที่อาศัยอยู่ภายใน ท้องถิ่น

หากย้อนกลับไปเมื่อปี ค.ศ.1999-2000 สปป.ลาว ได้ประกาศเป็นปีท่องเที่ยวแห่งชาติ (Visit Lao Year) นับแต่นั้นเป็นต้นมา การท่องเที่ยวของ สปป.ลาว ก็ได้รับการพัฒนา ในหลายด้าน เช่น ระบบการบริหารงานจากส่วนกลางลงสู่ ท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติได้รับการ พัฒนาไปยังเมืองหลวงพระบาง วัดพูจำป่าสัก ซึ่งเป็น มรดกโลกทางด้านวัฒนธรรมที่องค์การยูเนสโกได้ให้การ รับรอง อีกทั้งพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ หอพระแก้ว วัดสีสะ เกด³ วัดสีเมือง หุ่นหินเชียงขวาง เป็นต้น ได้กลายเป็น แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวต่างชาติให้ความสนใจ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ ถ้ำจำเมืองวัง เวียง ได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่แต่ละวันมี นักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศเข้าไปท่องเที่ยว สร้างรายได้เข้าสู่รัฐเป็นจำนวนมาก การท่องเที่ยวจึงเป็นส่วน หนึ่งของภาคเศรษฐกิจ โดยรัฐลาวใช้ประโยชน์จากทุนดั้งเดิม โดยการนำเอาที่ดินที่มีอารยธรรมอันเก่าแก่ รวมทั้งที่ดินที่มี วิวทัศน์อันสวยงามอย่างเมืองวังเวียงมาก่อให้เกิดเป็นคุณค่า ใหม่ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของ สปป.ลาว จึงเน้นไป ที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ซึ่งเป็น ยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ความเอาใจใส่ในการพัฒนาของภาครัฐ ทำให้เมืองวังเวียงเกิด การพัฒนาอย่างเป็นระบบและชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วน ร่วมในการพัฒนา จึงทำให้เห็นภาพความร่วมมือระหว่างรัฐ และคนตัวเล็กตัวน้อยในการผลักดันท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนา อย่างยั่งยืน ตรงกันข้ามกับหลายพื้นที่ท่องเที่ยวซึ่งพบว่า เกิด

การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจนไม่สามารถควบคุมได้และทำ ให้การพัฒนาเพื่อคนในชุมชนนั้นส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน ขึ้น

ในสนามต่างแดน “เมืองวังเวียง” การเพิ่มขึ้นของ จำนวนนักท่องเที่ยวทำให้การดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านก้าวเข้าสู่อาชีพรับจ้างและบริการ มากขึ้น หันหลังให้กับการยังชีพแบบเกษตรกรรมดั้งเดิม หลายฝ่ายมองว่า ชาวบ้านกำลังถูกกลืนกลายเข้าไปกับ กระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมที่เข้ามาพร้อมกับคำว่า “การท่องเที่ยว” หากแต่ความเป็นจริงแล้วอาจไม่เป็นเช่นนั้น ทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองวังเวียงกลับพบว่า ชุมชนไม่ได้เป็นเหยื่อของการท่องเที่ยว หากแต่การท่องเที่ยว ที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงที่เกิดขึ้นจากการอนุรักษ์ธรรมชาติใน อดีตของชุมชน และชุมชนนำมาปรับประยุกต์ให้เป็นกิจกรรม การท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและการดำรงชีพใน ภาวะการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการปรับตัวให้เป็นส่วน หนึ่งของธุรกิจท่องเที่ยว ชาวบ้านจึงมีกระบวนการจัดการ ตัวเอง โดยอาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความ เข้มแข็งในการต่อรองกับอำนาจและกลุ่มทุนต่างๆที่เข้ามาใช้ พื้นที่ของชุมชนหาผลประโยชน์อย่างไม่ให้เกิดความขัดแย้ง อีกทั้งยังพบว่าชาวบ้านมีจิตสำนึกรักในทรัพยากรดั้งเดิมของ ตนเป็นอย่างมาก ในส่วนถ้าที่เป็นความรับผิดชอบดูแลของ ชาวบ้าน ชาวบ้านจะคำนึงถึงความสวยงามของธรรมชาติเป็น หลักมากกว่ารายรับที่จะได้หากเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น บริเวณด้านหน้าของถ้ำปูคำที่ปัจจุบันเป็นจุดเล่นน้ำของ นักท่องเที่ยว ชาวบ้านได้มีความคิดเห็นร่วมกันว่า หากเปิด ให้บริการด้านบนของถ้ำ จะทำให้น้ำด้านล่างไม่สะอาด ส่วน พื้นที่ด้านบนก็จะหมดความสวยงาม ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ อยากกลับมาเที่ยวถ้ำปูคำอีก เหล่านี้เป็นมุมมองของผู้อาวุโส และผู้นำหมู่บ้านที่เล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์แหล่ง ท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต จากมุมมอง ที่เข้าใจการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ของท้องถิ่น อาจกล่าวได้ว่า ชาวบ้านในเมืองวังเวียงสามารถ เลือกรับและเลือกปฏิบัติในทิศทางที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ ตนเองและชุมชน โดยมองข้ามประเด็นการเร่งพัฒนาเพื่อ สร้างเม็ดเงินทางเศรษฐกิจ การกำหนดเขตอนุรักษ์ในพื้นที่

³ ชื่อสถานที่ในบทความนี้ สะกดตามการออกเสียง เขียนตามวิธี สะกดของ สปป.ลาวในปัจจุบัน ด้วยเป็นนามที่นำมาใช้ในบริบท รัฐชาติ สปป.ลาว

ต่างๆ ที่กระทำให้ขึ้นเองโดยกลุ่มชาวบ้าน ทำให้สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นคงอยู่กับชาวบ้านอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและสามารถสร้างทางเลือกแหล่งรายรับให้แก่ชาวบ้านได้ การกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจะยึดหลักข้อห้ามในชุมชนซึ่งเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนขององค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว ที่ได้กล่าวไว้ว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรตระหนักถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นให้คงอยู่ในระยะยาว” ด้วยเหตุนี้แม้การท่องเที่ยวจะถูกมองว่าสร้างผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นอย่างเช่นเมืองวังเวียงอยู่บ้าง แต่จากการศึกษาในพื้นที่และพบปะพูดคุยกับชาวบ้านพบว่า การท่องเที่ยวของเมืองวังเวียงเป็นการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นโดยความร่วมมือของคนในชุมชน ในหลายประเทศทั่วโลกที่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวได้นำผลผลิตทางวัฒนธรรมในรูปของเสื้อผ้าเครื่องใช้นำมาเป็นสินค้าตัวแทนแห่งพื้นที่ขายให้กับนักท่องเที่ยว ประเพณีพิธีกรรมของชนเผ่าถูกลดคุณค่ากลายเป็นเพียงการแสดงที่มีไว้บริการนักท่องเที่ยว คุณค่าและความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรมถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นเพียงของที่ระลึก แต่สำหรับเมืองวังเวียง สปป.ลาว พบว่า วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นยังไม่ถูกดึงเข้ามาในระบบกลไกตลาดการท่องเที่ยวมากนัก ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอย่างเคร่งครัด เห็นได้จากศรัทธาที่ชุมชนยังมีต่อเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดธาตุ ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่ห้ามนักท่องเที่ยวสวมใส่ชุดว่ายน้ำไปเข้าไปใกล้ในบริเวณดังกล่าวถือเป็นการช่วงชิงพื้นที่ให้ยังเป็นของท้องถิ่น โดยไม่ยินยอมให้ทุกพื้นที่ของหมู่บ้านกลายเป็นพื้นที่ของคนนอกที่เข้ามาแสวงหารายได้และผลประโยชน์โดยมองข้ามความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม

ดังนั้น “ทุนทางสังคม” ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดของเมืองวังเวียง คือ ระบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่ปฏิบัติต่อกันในทางที่ดี ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เป็นเสมือนทรัพยากรทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ร้อยรัดผูกคนเข้าด้วยกันด้วยสำนึกรักท้องถิ่น

ความภาคภูมิใจของถิ่นกำเนิดซึ่งทำให้มีผลต่อวิถีปฏิบัติของชุมชน ความสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของและความเป็นชุมชนเดียวกัน ได้มีผลต่อความสัมพันธ์ของคน ทำให้คนในชุมชนมีความเคารพต่อกัน มีความไว้วางใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ซึ่งเป็นทุนทางสังคม ในชุมชนของเมืองวังเวียงแห่งนี้

เรื่องเล่าจากวัดธาตุ : ทุนทางวัฒนธรรมของเมืองวังเวียง

ภายหลังการสถาปนาเมืองวังเวียงมีการสร้างวัดดอนทอให้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำซอง ต่อมาในสมัยพระยาอินสาน⁴เห็นว่าไม่เหมาะสม เนื่องจากสังเกตเห็นผู้คนทั้งเด็กเล็ก คนหนุ่มสาว จนถึงคนแก่ชรา ต่างเปลือยกายอาบน้ำในแม่น้ำซอง จึงโปรดให้ย้ายวัดมาตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมือง ในปี ค.ศ. 1900 โดยตั้งชื่อว่า วัดสีเวียงซอง (เพี้ยนประภา พงศ์สา, 2551: 38) ปัจจุบันวัดสีเวียงซอง มีชื่อเรียกใหม่ว่า “วัดธาตุ” ตั้งอยู่บริเวณบ้านสะหว่างซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางบ้านและชาวเมืองวังเวียงให้ความเคารพศรัทธาและใช้เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้การเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างเป็นพลวัต แต่ไม่อาจทำลายความเข้มแข็งของวัฒนธรรมท้องถิ่น “วัดธาตุ” ยังตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่กลางบ้านเป็นทั้งสัญลักษณ์และแฝงไปด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของการเป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ที่สำคัญในชุมชน

บูร์ดิเยอร์ (อ้างถึงใน ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2547: 41) กล่าวถึงทุนทางวัฒนธรรมว่า ทุนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ติดตัวกับมนุษย์ที่เรียกว่า ฮาบิทัส⁵ (Habitus) ซึ่งเป็นผลจาก

⁴ ช่วงปี ค.ศ.1899 สปป.ลาว อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส เมืองซองหรือเมืองวังเวียงในปัจจุบันมีการจัดการปกครองโดยมีเจ้าเมือง (พระยา) เป็นผู้นำ ซึ่งมีพระยาอินสาน เป็นเจ้าเมืองอยู่ในขณะนั้น

⁵ บูร์ดิเยอร์ให้นิยามคำว่าฮาบิทัสไว้ในหนังสือ Outline of a Theory of Practice (บูร์ดิเยอร์, 1977: 72) ดังนี้ “...ฮาบิทัสเป็นระบบความโน้มเอียงทางอุปนิสัย ที่คงทนยาวนานสามารถปรับเปลี่ยนระดับได้ ซึ่งอาจ “ถูกทำให้เป็นกฎ” และเป็น “ผู้วาง

การเติบโตขึ้นมาในสังคม ผ่านกระบวนการขัดเกลาจากพ่อแม่ ครอบครัว สังคม โรงเรียน และสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยมีกลไกทางสังคมทำหน้าที่ผลิตซ้ำประสบการณ์ของบุคคลหล่อหลอมบุคคลจนเกิดจิต หรือหากกล่าวอีกนัยหนึ่ง “ฮาบิทัส” คือ คลังความรู้พื้นฐานที่มนุษย์นำติดตัวไปตลอดเวลาในฐานะที่เป็นผลมาจากการมีชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมหรืออนุวัฒนธรรมของแต่ละคน เช่น บุคคลที่มาจากภูมิหลังของชนชั้นแรงงาน ก็จะนำเอา “อิทธิพล” ของสภาพแวดล้อมดังกล่าวไปใช้ในการดำเนินพฤติกรรมของตน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของความรู้เฉพาะท้องถิ่น เป็นต้น สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต (2553: 75) มีความเห็นเกี่ยวกับฮาบิทัสว่า ฮาบิทัสมิได้เกิดขึ้นจากสังคมเพียงฝ่ายเดียว คนต้องปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างที่อยู่ภายนอก ซึ่งหมายถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม การปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคมจะเกิดขึ้นโดยผ่านการกระทำหรือการปฏิบัติ ซึ่งแสดงออกโดยมีร่างกายเป็นสื่อกลาง ฮาบิทัสจึงเกิดจากการผสมผสานระหว่างสังคมซึ่งอยู่ภายนอกกับการปฏิบัติทางร่างกายของคน บุรดิเยอจึงให้ความสำคัญกับร่างกายของคนในฐานะที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้การกระทำ สิ่งที่สั่งสมอยู่ในโครงสร้างฮาบิทัส อาจเป็นเหมือนความรู้อย่างหนึ่งที่เรียกว่า “ทักษะ ความชำนาญ” เป็นความรู้ที่ได้มาจากการประสบการณ์ทางร่างกาย หากเปรียบกับชาวบ้านในเมืองวังเวียง ตัวอย่างของการเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งทักษะและความชำนาญ คือ ความรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ของวัดธาตุ สิ่งเหล่านี้ได้มาจากการสร้างความคุ้นเคยอย่างค่อยเป็นค่อยไป เป็นการเรียนรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดได้ด้วยการรับหรือการสั่ง แต่เป็น “ศิลปะแห่งการคิดและการดำรงชีวิต” เป็นการเรียนรู้ระหว่างตัวบุคคลกับสถานที่ที่ผ่านระยะเวลาอันยาวนาน ดังนั้นการเห็นวัดตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่กลางเมืองตั้งแต่เกิด จึงทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้และเกิดความคุ้นเคยกับวัดในบริบทของความศักดิ์สิทธิ์และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจโดยใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างสถานที่ คือ “วัด” กับ “ชาวบ้าน” จากรุ่นสู่รุ่น เด็ก

กฎ” อย่างเป็นกาวีสัย สามารถปรับตัวไปตามจุดมุ่งหมายของตัวมันเองได้โดยปราศจากการแสดงออกซึ่งการควบคุมให้ทำงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย

วัยรุ่นหนุ่มสาวสามารถรับรู้และทำความเข้าใจในบริบทสถานที่ได้จากความคุ้นเคยโดยที่ผู้ใหญ่ไม่ต้องสั่งสอนพฤติกรรมเหล่านี้ได้แฝงฝังอยู่ภายในอย่างไม่รู้ตัว การเรียนรู้เช่นนี้จึงไม่สามารถอธิบายหรือพูดถึงหลักเกณฑ์ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นฮาบิทัสจึงเป็นเหมือนสิ่งที่ถูกปลูกฝังและจารึกอยู่ในตัวบุคคล สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม จนก่อเกิดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นการทำให้ทุนเดิม คือ มรดกทางวัฒนธรรมเกิดการธำรงรักษาคุณค่าเดิมคงไว้

การรักษาพื้นที่วัดธาตุให้เป็นพื้นที่ของ “คนใน” โดยไม่ยอมถุกนิยามให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหรือพื้นที่ของ “คนนอก” นั้น สามารถอธิบายด้วยมโนทัศน์ “การปฏิเสธกลบเกลื่อน”⁶ (บุรดิเยอ, 2550: 63) ซึ่งบุรดิเยอนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ครอบงำทางอำนาจในสังคมในฐานะที่เป็นเครื่องมือเสริมสร้างทุนทางสัญลักษณ์ของชนชั้นครอบงำ ไม่ว่าจะเป็นสังคมแบบจารีตประเพณีหรือสังคมสมัยใหม่ การกระทำต่างๆ ของมนุษย์ที่เป็นไปในเชิงสัญลักษณ์นั้นมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของการครอบงำทางอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในเชิงเศรษฐกิจหรือการเมือง ระบบสัญลักษณ์ในสังคมไม่ว่าจะเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏในวัตถุสิ่งของ พฤติกรรม หรือทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์ ล้วนมีบทบาทสามประการคาบเกี่ยวกัน คือ ประการแรกเป็นกระบวนการในการจัดระเบียบและเรียนรู้เข้าใจสังคม ประการที่สองเป็นเครื่องมือสื่อสารและสืบทอดความรู้ไปสู่บูรณาการโครงสร้างของสังคม และประการที่สามเป็นบทบาทที่มีความสำคัญที่สุดคือชี้ให้เห็นบทบาทในการเป็นเครื่องมือของการครอบงำอำนาจ ทั้งนี้บุรดิเยอเสนอว่าการกระทำเชิงอำนาจทุกอย่างจะประสบผลสำเร็จได้ต้องผ่านการสร้างความชอบธรรมโดยมีปฏิบัติการหนึ่งที่สำคัญ ได้แก่ การปฏิเสธกลบเกลื่อน ซึ่งเป็นปฏิบัติการร่วมกันของทั้งสังคม กล่าวคือ ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น ผู้ครอบงำจะปฏิเสธ

⁶ บุรดิเยอ (เรื่องเดียวกัน: 61) ให้ความหมาย การปฏิเสธกลบเกลื่อน ว่าหมายถึง การที่บุคคลพยายามปิดบังความรู้สึก ความคิด ความรู้สึก หรือความปรารถนาซึ่งแสดงออกมาให้เห็นอยู่ผ่านทางคำพูดหรือการกระทำ แต่เจ้าตัวไม่ยอมรับว่าได้พูดหรือกระทำอย่างนั้น

กลบเกลื่อนหรือเก็บกดความจริงเกี่ยวกับผลประโยชน์เอาไว้ เพื่อให้การกระทำของตนแลดูมีความชอบธรรม แต่ความชอบธรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการสมรู้ร่วมคิดจากผู้ถูกครอบงำโดยการไม่ยอมรับรู้ความจริงเกี่ยวกับผลประโยชน์ด้วย จนเกิดเป็นการไม่ยอมรับรู้ร่วมกันหรือการทำให้เป็นไม่รู้ไม่ชี้ร่วมกัน ซึ่งเป็นผลจากการสอดประสานกันของฮาบิทัสของทั้งสองฝ่าย โดยทั่วไปการปฏิเสธกลบเกลื่อนของผู้ครอบงำมักมีเป้าหมายแปรสภาพการมุ่งผลประโยชน์ให้กลายเป็นการไม่หวังผลประโยชน์ เพื่อให้การกระทำเชิงอำนาจได้รับความชอบธรรมและส่งผลให้สามารถธำรงรักษาและเพิ่มพูนทุนทางสัญลักษณ์ได้ต่อไป ดังนั้นคำพูดเกี่ยวกับผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจหรือคำพูดที่สื่อให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในเชิงเศรษฐกิจจะถูกกลบเกลื่อนด้วยคำพูดที่เป็นนามธรรม กำกวม และซับซ้อนเป็นเสมือนการสร้างกำแพงกันอาณาเขตพื้นที่วัดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมการปฏิเสธกลบเกลื่อนเช่นนี้เป็นการอบรมบ่มเพาะผ่านการเรียนรู้และกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม จนทำให้ผู้กระทำการมีระบบโน้มน้าวใจที่จะพูดหรือกระทำการกลบเกลื่อนในกรณีต่างๆ อย่างไรก็ตามการปฏิเสธกลบเกลื่อนมิใช่ต้องกระทำตามกฎเกณฑ์ที่วางเอาไว้ เนื่องจากในความเป็นจริงไม่มีกฎระเบียบใดที่ระบุไว้ในสถานการณ์ใดต้องพูดกลบเกลื่อน แต่เป็นการปฏิบัติที่มีความสม่ำเสมอจนดูเหมือนว่าเป็นการปฏิบัติตามกฎบางอย่างมาอย่างยาวนาน จนเกิดเป็นความเคยชินและเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต

ดังนั้นการปฏิเสธกลบเกลื่อนจึงเป็นเสมือนกลวิธีหนึ่งของชาวบ้านในการต่อสู้ต่อรองกับอำนาจทุนในพื้นที่ “การไม่ยอมให้พื้นที่วัดถูกนิยามเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ” ทำให้วัดซึ่งเป็นทุนสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ในระบบทุนนิยมเสรี ทั้งนี้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวผ่านมโนทัศน์ “การปฏิเสธกลบเกลื่อน” ได้ว่าชุมชนให้ความสำคัญกับพื้นที่บริเวณวัดเป็นอย่างมาก ชาวบ้านทุกช่วงวัยจะรับทราบร่วมกันถึงแนวปฏิบัติเมื่ออยู่เขตวัดโดยไม่ต้องมีกฎระเบียบหรือหลักเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษร แม้วัดธาตุจะตั้งอยู่กลางบ้านสะหวางซึ่งเป็นเขตเทศบาลของเมืองวังเวียงที่คลาคล่ำไปด้วยนักท่องเที่ยวต่างชาติ ร้านอาหาร และสถานบันเทิง แต่พื้นที่

บริเวณวัดกลับเงียบสงบ ไม่วุ่นวาย แม้จะมีนักท่องเที่ยวใช้เส้นทางนี้สัญจรไปเล่นน้ำที่บ้านพุตินแดงอยู่ตลอดทั้งวัน แต่ความวุ่นวายในเขตเมืองไม่สามารถทำลายบรรยากาศอันเงียบสงบของวัดได้ บางครั้งอาจพบภาพนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกสวมใส่ชุดว่ายน้ำเดินขั้วไขว่อยู่เต็มเมือง แต่หากพวกเขาต้องเข้าสู่บริเวณวัดจะพบว่ากฎระเบียบของสังคมได้สอนให้พวกเขาต้องรู้จักสำรวมและหาเสื้อผ้ามาปกปิดให้มิดชิดเพื่อให้พ้นเขตวัดไปเสียก่อน เหล่านี้ล้วนเป็นกลวิธีที่ชาวบ้านใช้ในการช่วงชิงพื้นที่ของตนเอาไว้ไม่ให้ถูกเปลี่ยนแปลงความหมายไปกับระบบทุนนิยมที่เริ่มเข้ามาในพื้นที่ อย่างไรก็ตามความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชาวบ้านให้ความร่วมมือร่วมใจและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สิ่งที่แฝงฝังอยู่ในฮาบิทัสของคนในสังคมทำให้ทุกคนมีระบบการรับรู้สิ่งต่างๆ ในสังคมด้วยมุมมองแบบจำแนกแยกแยะซึ่งสอดคล้องกับโครงสร้างทางสังคมที่ดำเนินไปตามหลักการ ทำให้การดำเนินกิจกรรมในสังคมสามารถกระทำได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยปราศจากการโต้แย้ง นักท่องเที่ยวถูกรวบงำทางความคิดด้วยการพูดกลบเกลื่อนมิติทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านใช้กระบวนการทางสังคมชักจูงให้นักท่องเที่ยวเห็นภาพวัดอันศักดิ์สิทธิ์และให้ความเคารพเชิดชูสถาบันศาสนาโดยไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง ทำให้นักท่องเที่ยวคล้อยตามโดยไม่ต้องการันตีความจริง การชูหลักการ “ไม่หวังประโยชน์” จึงเป็นจุดมุ่งหมายของการลงทุนกระทำการทางวัฒนธรรมที่ บุรีดิเยอมองว่ายังใช้ประโยชน์ได้เสมอ

ดังนั้นการมีพฤติกรรมร่วมกันของสังคมในการธำรงวัฒนธรรมเพื่อใช้ต่อรองกับทุนจากภายนอกจึงมีความสอดคล้องกับความเห็นของบุรีดิเยอ (บุรีดิเยอ, 2550: 81) ที่กล่าวถึงทุนทางวัฒนธรรมว่า การแข่งขันในสนามทุนทางวัฒนธรรมต้องดำเนินไปอย่างแนบเนียน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการต่างๆ เสริมสร้างขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้สามารถส่งสมทุนดังกล่าวได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยปราศจากเสียงคัดค้าน

⁷ บ้านพุตินแดง เป็นหมู่บ้านหนึ่งในเมืองวังเวียง อยู่ห่างจากเขตเทศบาลไปทางทิศเหนือประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นจุดรวมกิจกรรมทางน้ำหลายอย่าง มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไว้คอยบริการ นักท่องเที่ยวจึงนิยมไปเล่นน้ำอยู่บริเวณนี้

ยุทธวิธีหนึ่งที่ผู้กระทำการหรือกลุ่มสังคมใช้ในอํารงรักษาและเพิ่มพูนทุนทางวัฒนธรรมจึงได้แก่ การปฏิเสธกลบเกลื่อนมิติทางเศรษฐกิจหรือทางอำนาจ ซึ่ง ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2547: 41) ได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมว่า เพื่อเป็นคุณค่าที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสมดุล พึ่งพาอาศัยกัน สร้างสินค้าสาธารณะเพื่อใช้ร่วมกันแทนที่จะเป็นสังคมแห่งการแย่งชิงหรืออาจมีประโยชน์ทางอ้อม เช่น การสนับสนุนการท่องเที่ยวผ่านทักษะและความชำนาญที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง รวมทั้งช่วยในการจัดระเบียบทางสังคม ดังนั้นทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศ การที่เมืองวังเวียงมีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม จึงทำให้รัฐสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ นำมาซึ่งการสร้างสรรคคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เศรษฐกิจและสังคมของ สปป.ลาว ต่อไป

บทสรุป

บทความนี้เป็นการศึกษาผ่านเรื่องเล่าจากเมืองวังเวียงซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของ สปป.ลาว งานชิ้นนี้ไม่ได้เน้นกล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เนื่องด้วยต้องการชี้ให้เห็นพลังทางวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวจากการศึกษาพบว่าทุนทางสังคมของเมืองวังเวียง คือ ทุนในรูปแบบที่ไม่เป็นตัวเงินเป็นระบบคิดหรือวิถีคิดของคนในสังคมที่ผ่านการสั่งสม สืบทอดวิธีการปฏิบัติ และนำไปใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มองเห็นเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากการจัดการท่องเที่ยวบริเวณถ้ำปูคำและวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนผ่านจารีตประเพณีและสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเอื้ออาทรต่อกัน ความรักและความสามัคคี รวมถึงการสร้างควมคุ้นเคยกับความเชื่อความศรัทธาในสถาบันศาสนา ชุมชนจึงมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ การมีสถาบันศาสนาได้สร้างแรงยึดเหนี่ยวและเกาะเกี่ยวความเป็นชุมชนไว้ด้วยกัน ด้วยเหตุนี้การรวมกลุ่มเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวบ้านบนพื้นฐานสำนึกเดียวกันภายใต้พื้นฐานวัฒนธรรม

ดั้งเดิมและทุนทางสังคม จึงก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่แตกต่างจากผลประโยชน์ของนายทุน การเรียนรู้จากประสบการณ์ทำให้ชาวบ้านเข้าใจโลกทัศน์ของนายทุนและอำนาจรัฐเป็นอย่างดี ทำให้เกิดกระบวนการจัดการตัวเองและเกิดการปรับตัวเพื่อให้อยู่ได้ในระบบสังคมแบบทุนนิยม การถูกควบคุมอย่างเข้มงวดจากภาครัฐ ทำให้เกิดพลังอำนาจแฝงของชาวบ้านที่พยายามต่อต้านและหลบหลีกกฎระเบียบของรัฐซึ่งแสดงออกมาในหลายรูปแบบและหลากหลายวิธี หนึ่งในมิติที่สำคัญที่ค้นพบจากการศึกษา คือ การปฏิเสธกลบเกลื่อน โดยใช้กระบวนการทางสังคมครอบงำความคิดของนักท่องเที่ยวให้เกิดความคล้อยตามโดยไม่ต้องการค้นหาคำจริง การกระทำเช่นนี้เป็นกลวิธีในการช่วงชิงพื้นที่มาจากอำนาจทุน การไม่ยินยอมให้วัตถุนิยมเป็นพื้นที่เศรษฐกิจเหมือนพื้นที่อื่นๆ ชาวบ้านจึงเลือกใช้ปฏิบัติการนี้ในการต่อสู้ต่อรองซึ่งมีวิธีการดำเนินการอย่างแนบเนียนเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง เป็นปฏิบัติการอย่างแฝงเร้นของอำนาจที่ปรากฏในกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ซึ่งหากพิจารณาเพียงภายนอกอย่างผิวเผินจะพบว่าปฏิบัติการนั้นไม่แสดงออกซึ่งอำนาจในการครอบงำและควบคุมในการบีบบังคับ แต่หากพิจารณาลึกลงไปแล้วปฏิบัติการดังกล่าวคือการครอบงำและควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากการยินยอมพร้อมใจที่เหยื่อไม่รู้สึกรู้สีกตัวและถูกทำให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามโดยไม่ตระหนักถึงอำนาจที่มีการควบคุมแฝงอยู่ภายในการกระทำนั้น

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนผ่านระหว่างยุคสมัยและการเผชิญหน้ากับระบบทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์ พื้นที่ท่องเที่ยวหลายแห่งอาจกำลังพัฒนาแบบถอยหลัง แต่พื้นที่ท่องเที่ยวเมืองวังเวียงแห่งนี้กลับทำให้เห็นว่า การท่องเที่ยวไม่สามารถทำลายความเป็นชุมชนของพวกเขาหลงได้ ความเข้มแข็งของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้เกิดพลังชุมชนความมีสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของและความเป็นชุมชนเดียวกันมีผลต่อความสัมพันธ์ของคน ทำให้คนในชุมชนมีความเคารพต่อกัน มีความไว้วางใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันซึ่งเป็นผลดีต่อการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชน “วังเวียง” เมืองท่องเที่ยวแห่งนี้จึงออบอวลไปด้วยมิตรภาพและความ มี

น้ำใจไมตรีของคนในชุมชนแม้จะอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในกระแสนิยม แต่ชาวบ้านสามารถเลือกรับและปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการณ์ได้อย่างเหมาะสมตามคุณภาพทางนิเวศวัฒนธรรม พลังที่เกิดจากชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้ทำให้ สปป.ลาว เกิดความมั่นคงในการธำรงอัตลักษณ์และการมีตัวตนอยู่สังคมโลกได้อย่างภาคภูมิและสง่างามท่ามกลางการผันผวนทางสังคมเศรษฐกิจโลก

เอกสารอ้างอิง

กิริติพร จูตะวิริยะ และคณะ. (2554). “วิถีการบริโภคอาหารกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุค โลกาภิวัตน์ เขตนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว” วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. 7(2). (พฤษภาคม – สิงหาคม), 49-73.

เก็ดถวา บุญปรากฏ. (2551). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนปางดะเบซาร์ไทย-มาเลเซีย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาโทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กำไล จินดาพล. (2548). ชุมชนเกาะปันหยีภายใต้กระแสการท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). “ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่”: รวบรวมบทความจากการประชุมวิชาการ ประจำปี 2547 มหาวิทยาลัยนเรศวร. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ. ลีฟวิ่ง.

ปีแยร์ บูร์ดิเยอ. (2550). เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์. แปลโดย ชนิดา เสี่ยมไพศาลสุข. กรุงเทพฯ: คบไฟ.

ยศ สันตสมบัติ และคณะ. (2544). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รัชนี้ เอื้อโพธิ์กิจ. (2547). ลักษณะและความสำคัญของการท่องเที่ยวใน สปป.ลาว. งานวิจัยหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วัฒนา สุกันต์สีล. (2548). โลกาภิวัตน์ (Globalization). คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

ศรีไพร พริ้งเพระ. (2547). การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน: บูรณาการการจัดการแสดงของช้างในบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. วิทยาสาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุธาริน คุณผล. (2550). รัฐศาสตร์สาร, ปีที่ 28 ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). แนวความคิดฮาบิทัสของปีแยร์ บูร์ดิเยอ กับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว. (2545). การท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ใน สปป.ลาว. เวียงจันทน์: องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว.

อมรา จำรูญศิริ. (2546). การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย.

บูร์ดิเยอ, Pierre. (1977). *Outline of a Theory of Practice*, translated by Richard Nice. Cambridge: Cambridge University Press.

Brecher, Costello, and Smith. (2000). *Globalization from Below: The Power of Solidarity*. South End Press, 7 Brookline Street, #1, Cambridge.

de Certeau, Michel. (1984). **The Practice of everyday Life**. Berkeley: University of California Press.

Website:www.stdplaos.com.

Falk, Richard. (1992). **The Making of Global Citizenship** in Brecher, Jeremy et al (eds.), *Global Visions: Beyond the New World Order*. Boston: South End Press.

Giddens, A. (1990). **The Consequences of Modernity**. Cambridge: Polity Press.

_____. (1998). **The Third Way: The Renewal of Social Democracy**. Cambridge: Polity.

_____. (1999). **Runaway World: How Globalisation Is Reshaping Our Lives**. London: Profile.

Lao National Tourism Administration. (2010). **Lao PDR Tourism Strategy 2006-2010 in Lao**. Retrieved December 29, 2010, from Free Downloads: Documentation. Web site: http://www.tourismlaos.org/web/show_content.php?contID=21

Rogers Paul. (2009). **Tourism in Vang Vieng: Strategy for Staying Longer – Spending More**. GMS Sustainable Tourism Development Project. Retrieved February 3, 2011. Website: www.stdplaos.com

_____. (2009). **Vang Vieng - Stunning Adventure**. *Thematic Interpretation Plan*. GMS Sustainable Tourism Development Project. Retrieved February 3, 2011. Website: www.stdplaos.com

_____. (2009). **Vang Vieng Town and Environs Master Plan 2010-2020**, Final Report. GMS Sustainable Tourism Development Project. Retrieved February 3, 2011.